

I./1.: Az innováció fogalmi rendszere, fő jellemzői és hatásai

A fejezet az innováció, illetve a kutatás-fejlesztés (K+F) fogalomrendszerét vizsgálja, majd e területek kapcsolatát elemzi, és az innovációs folyamatok alapvető jellemzőit mutatja be.

I./1.1.: Az innováció meghatározásai

Az innováció pontos meghatározása több évtizede tartó folyamat, amelynek eredményeként számos definíció született. E fejezet ezek közül a napjainkban legelterjedtebb meghatározásokat mutatja be.

Az innováció fogalmának bevezetése és tudományos elméleti alapjai **Joseph Alois Schumpeternél** (1883-1950) jelenik meg először kidolgozottan. Schumpeter osztrák Nobel-díjas közgazdász munkásságának eredményeként – az innováció alapjainak a gazdaság fejlődésével összefüggésben történő kidolgozásán túl – az evolucionista közgazdasági irányzat elméleti atyjaként tiszteljük. Schumpeter az innovációnak – amelyet elsőként határozott meg folyamatként, és alapvetően „kreatív rombolásnak” tekintett – 5 **alapesetét** különböztette meg (1935):

Schumpeteri értelemben mit jelent az innováció?

A) új, a fogyasztók körében még nem ismert javaknak vagy egyes javaknak új minőségben való előállítására (*új fogyasztási javak*);

B) új, az adott iparágban még ismeretlen termelési és szállítási módszerek bevezetése (*új termelési és szállítási eljárások és módszerek*);

C) új piacok megnyitása (*új piacok*);

D) új termelési anyagok (nyersanyagok és félkész áruk) beszerzési forrásainak feltárása (*új termelési input beszerzési források*);

E) új piaci helyzet kialakítása új szervezeti struktúra létrehozásával (pl. új monopolhelyzet teremtése vagy megszüntetése) (*új piaci pozíciók*).

Látható, hogy a meghatározás fókuszában alapvetően a gyakorlatban alkalmazott újítások megvalósítása, elterjesztése áll. Schumpeteri értelemben igen tágan értelmezhető az innováció, hiszen az új dolgok létrehozása vagy a régiek új módon való kialakítása is innovációnak tekinthető; ezeknek nem szükséges új, tudományos felfedezésen alapulniuk, továbbá sokszor elégséges feltételük, hogy csupán az adott vállalat számára jelentsenek újdonságot, új irányt.

Az OECD 1961-ben jött létre az OEEC (az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezet) jogutódjaként,

A Schumpeter által bevezetett innovációfogalom pontosítása és magyarázata – alapvetően az általa lefektetett alapokra építkezve, de az innovációtudomány fejlődésével – mind a mai napig folyik. Az innovációnak számos definíciója ismert, amelyeket a következőkben mutatjuk be időrendi sorrendben. Az innováció fogalmát alapvetően az OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development - Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szervezete) által elfogadott gondolati keretrendszerben vizsgáljuk, azaz a *Frascati* és az *Oslo Kézikönyv* releváns fogalmi meghatározásait

amely eredetileg 1948-ban a Marshall-segély kezelésére, irányítására és a háború utáni európai gazdasági konszolidáció elősegítésére jött létre.

http://www.mnb.hu/A_jegybank/eu/mnbhu_eu_oecd_1

Melyek azok az OECD által kidolgozott módszertani kézikönyvek, amelyek nemzetközileg elfogadott definiálási és ajánlási keretet adnak az innovációs folyamat során érintett legfőbb tevékenységek meghatározásának egységesítésére?

tekintjük át.

A tudományos és technológiai tevékenységek mérésével kapcsolatban az OECD módszertani kézikönyveket dolgozott ki, amelyek nemzetközileg elfogadott definiálási és ajánlási keretet adnak az innovációs folyamat során érintett legfőbb tevékenységek meghatározásának egységesítésére. A sorozat legfontosabb részei a *Szabadalmi Kézikönyv* (Patent Manual, 1994) a szabadalmi adatok gyűjtésével kapcsolatos ismereteket foglalja össze, a *Canberra Kézikönyv* (1995) a tudomány és technológia humán erőforrásaival foglalkozik, az *Oslo Kézikönyv* (1997) az innovációs adatok gyűjtéséhez ad segítséget, a *Frascati Kézikönyv* (2002) pedig a kutatás és kísérleti fejlesztés felméréseihez mutatja be az elfogadott gyakorlatot.

Az OECD az 1963. óta immár többször módosított *Frascati Kézikönyvben* foglalja össze a kutatás és kísérleti fejlesztés felméréseihez kapcsolódó fogalmakat és kritériumokat, valamint módszertani iránymutatást nyújt, és definiálja az elfogadott gyakorlatot a K+F nemzetközileg összehasonlítható vizsgálati módszereinek kialakítása céljából. Elméleti alapot ad a K+F-tevékenységek megközelítéséhez, azok statisztikai számbavételéhez, meghatározza, hogy az iparágak szintjén mi minősül kutatás-fejlesztésnek, és keretet biztosít e tevékenységekhez kapcsolódó költségek elszámolásához.

A Frascati Kézikönyv a következőképpen definiálja az innováció, pontosabban a műszaki innováció fogalmát: „A műszaki innováció olyan tudományos, műszaki, szervezeti, pénzügyi és kereskedelmi jellegű tevékenység, ideértve az új ismeretanyagba történő befektetést is, amely ténylegesen vagy szándék szerint technikailag új vagy továbbfejlesztett termékek és eljárások megvalósításához vezet.” (OECD, 2002). Érdemes megjegyezni, hogy a *Kutatási és Technológiai Innovációs Alapról szóló 2003. évi XC. törvény* (KTIA-tv.) szintén ennek megfelelően értelmezi a technológiai innováció fogalmát: „minden olyan tudományos, műszaki, szervezeti, pénzügyi és kereskedelmi jellegű tevékenység, beleértve az új ismeretanyagba történő befektetéseket is, amely ténylegesen vagy szándék szerint műszakilag új vagy továbbfejlesztett termékek, eljárások és szolgáltatások megvalósításához vezet”.

A kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról szóló 2004. évi CXXXIV. törvény (Innov. tv.) a következőképpen határozza meg a technológiai innovációt: „a gazdasági tevékenység hatékonyságának, jövedelmezőségének javítása, illetve kedvező társadalmi és környezeti hatások elérése érdekében végzett tudományos, műszaki, szervezési, gazdálkodási, kereskedelmi műveletek összessége, amelyek eredményeként új vagy lényegesen módosított termékek, eljárások, szolgáltatások jönnek létre, új vagy lényegesen módosított eljárások, technológiák alkalmazására, piaci bevezetésére kerül sor, beleértve azokat a változásokat, amelyek csak adott ágazatban vagy adott szervezetnél minősülnek újdonságnak”.

Az OECD az *Oslo Kézikönyvben* foglalja össze az innovációk vizsgálati módszereit, teszi közzé az innováció értelmezésének, mérésének fogalmi rendszerét és a hozzá kapcsolható eszköztárat. A kezdeti felméréseket, a fogalmi készletet és eszköztárat első ízben a kézikönyv 1992-es első kiadása tartalmazta, amely elsősorban a gyáripar technológiai termék- és eljárásinnovációra fókuszált. Az

Mi az innováció?
Vesse össze az egyes
OECD-kézikönyvek, illetve
a KTIA- és az Innovációs
törvény által meghatározott
definíciókat!

időközben jelentkező pontosítási igények, valamint az innovációpolitika változó szükségletei miatt került sor 1997-ben már a kevésbé K+F-igényes területek és a szolgáltató szektor vizsgálatára is kiterjedő második, továbbá 2005-ben a lényegesen átdolgozott harmadik kiadás megjelentetésére.

Az utolsó kiadás a korábbiakhoz képest szélesebb körűen definiálja az innováció fogalmát, és lényegében a schumpeteri csoportosítás első két elemén, a termék- és eljárásinnováción túl (amelyek alapvetően a műszaki, technikai típusú innováció elemeinek tekinthetők), a marketing- és a szervezési-szervezeti innovációt is felöleli. Ezeket a második kiadás bár figyelembe vette, de csak mint a technológiai változás input és output faktorait, amelyekről a későbbi kiadásban már kiderült, hogy teljesen önállóan is meghatározó hatást fejthetnek ki a vállalati teljesítményre. Az egyes innovációk jelentőségének megértéséhez, azokat együttesen – egy rendszerben a többi innovációval – érdemes szemlélünk, mert a műszaki (technikai) típusú és a szervezési-szervezeti innovációk egymás kölcsönösen szükséges előfeltételei lehetnek, illetve egymást helyettesíthetik, mint a gazdasági vagy társadalmi feladatok megoldási alternatívái (Hronszky, 2008).

Az Oslo Kézikönyv harmadik kiadása az innováció fogalmát az alábbiak szerint definiálja: „Az innováció új, jelentősen javított termék (áru vagy szolgáltatás) vagy eljárás, új marketing módszer, vagy új szervezési-szervezeti módszer bevezetése az üzleti gyakorlatban, munkahelyi szervezetben, vagy a külső kapcsolatokban” (OECD és Eurostat, 2005). Ugyancsak rögzíti, hogy innovációs tevékenységnek tekinthető „mindazon tudományos, technológiai, szervezési, pénzügyi és kereskedelmi lépés, amely az innováció megvalósítását ténylegesen szándékolja, vagy irányítja”. Az innováció újdonságának mértékét a világ, a piac, illetve a cég dimenzióiban határozza meg, azaz az innováció folyamatának valamennyi tevékenységét felöleli. A K+F-tevékenység nem kötődik közvetlenül egy-egy speciális innovációhoz, de prioritása az innovációs folyamatban továbbra is megmarad.

Az innováció fogalmának tehát számos meghatározása ismert, de ezek többé-kevésbé ugyanarról szólnak, más-más aspektusból ragadva meg a lényegét és mondva meg, hogy szerintük az innováció mire vonatkozik. Fontos megjegyezni, hogy az innováció definíciói lényegében egy fogalomcsaládot eredményeznek, amelynek tagjai egymással szoros kapcsolatban és részleges átfedésben vannak. Azt, hogy mit tekintünk innovációnak mindig kontextus- és perspektívafüggetlen, ebből következően nem lehet az innovációra szabványosított, univerzális definíciót adni (Hronszky, 2008). Érdemes kiemelni azt is, hogy a K+F-tevékenységek vonatkozásában számos esetben hasonló dilemmával találkozhatunk (l. pl. a Frascati kézikönyv 85. pontját)